

Crítica

ANGUERA BERNABÉ, Lina. *Delic-tes i penes. El que volem saber les educadores i els educadors socials*. Girona: Universitat de Girona, 2001. 245 p.

BESALÚ, Xavier. *Perplexitats, miratges i resistències. El retorn de la pedagogia*. Girona: Universitat de Girona, 2002. 30 p.

BEZARES, Miquel. *Quan els avions cauen*. Barcelona: Empúries, 2001. 120 p.

CARRERA, Jordi S. *Girona 1975/2000: les imatges de CAU 25 anys després*. Girona: Ajuntament de Girona, 2001. 67 p.

CARRERO DE DIOS, Manuel. *Historia de la industria fotográfica española*. Girona: CCG, 2001. 152 p.

CLARA, Josep. *Ramon Vila, Caracremada, el darrer maqui català*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2002. 279 p.

Diversos autors. *Títol d'Especialització Professional en Patrimoni Cultural. Treballs de Recerca*. Girona: Universitat de Girona, 2001. 182 p.

DÍAZ, Quim; GAITX, Jordi. *Passejades per Sant Feliu de Guíxols*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2002. 113 p.

ESPONELLÀ, Núria. *Temps de silenci*. Barcelona: Columna, 2002. 224 p.

ESTEVE GARCIA, Francina. *La Unión Europea y el comercio internacional: límites al libre comercio*. Girona: Universitat de Girona, 2001. 154 p.

FITA, Domènec. *Fita Rostres 1942-1992*. S.L.: Fundació Fita, 2001. 407 p.

FRANZOSO, Marco, et al. [trad. Jordi Curbet]. *Estats crepusculars*. Girona: CCG, 2002. 95 p.

Un recull de records de Cadaqués

GISPERT, Heribert.

Des des banc des Portal.

Editorial Juventud.

Barcelona, 2002.

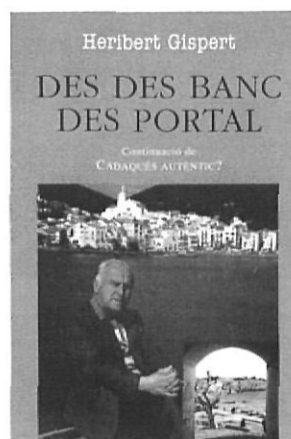
152 pàgines.

Recull —molt entretingut i amè de llegir, centrat als anys seixanta i principi dels setanta— de records que formen una mena de calidoscopi d'esdeveniments que varen tenir lloc a Cadaqués durant els anys estudiats i que varen cridar l'atenció i l'interès de l'autor o, bé en alguns casos, va participar-hi personalment.

L'autor assumeix el paper de cronista, però de senzilles cròniques locals d'aquest poble que, encara que tradicionalment tenia una forta tradició marinera, amb la pesca com a principal activitat, en pocs anys ha passat a ser un nucli turístic de primer ordre amb un sector serveis que dona feina a bona part de la població.

Aquest llibre és una continuació de *Cadaqués autèntic?*, on Gispert va narrar les vivències del poble, també recordades per ell, entre els anys 1931 fins a l'any del fred del 1956.

En aquest segon volum, però, ha hagut de recórrer als records d'amics i de les persones que varen viure de primera mà aquells anys, per tal de tenir plena claredat dels fets. Rememora amb enyorança les neva-

des d'èpoques passades, de quan ell era petit, i explica amb detall la del 1962.

Són els anys de l'arribada dels primers bikinis, dels pantalons texans, del moviment hippy i l'assentament d'alguns d'aquests a l'illa de Portlligat, de la construcció del Club Mediterráneo —vila de vacances— i de la seva carretera d'accés, de l'obertura dels primers locals de divertiment —molts encara en ple funcionament, com El Rancho, El Paradís, La Frontera, Es Porró—, de l'edificació de l'Hotel Rocamar, amb un magnífic teatre grec on se celebraven actuacions musicals, i sobre tot L'Hostal, lloc de celebració de la *dolce vita* nocturna situat en els baixos d'una casa modernista edificada per un indià, en especial dels anys que fou regentat per Pierre Lottier, que el va decorar tal i com es manté avui.

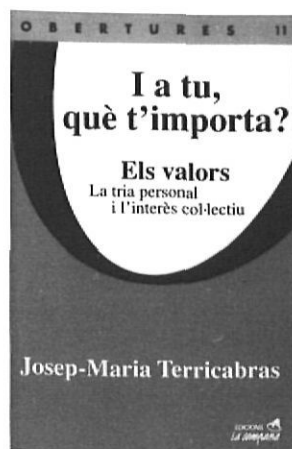
No pot deixar de fer esment d'aquell grup de fills de la burgesia barcelonina posteriorment batejats amb el nom de *gauche divine* que, juntament amb Dalí, han estat els artífexs de donar a conèixer el poble més enllà de les nostres fronteres. Recorda les fortes maregasses contra les ribes que les feien intransitables i de com la flora marina era abans més abundant i exuberant, especialment les algues posidònies escampades per tot el litoral.

Té un record afable per als faroners del far de Cala Nans, tancat fa temps, i del Cap de Creus, a hores d'ara ja automatitzat.

Clou el llibre un últim capítol de «Converses intrascendents» amb la transcripció de nou diàlegs amb la parla típica del poble, ja estudiada per la filòloga Ernesta Sala, i li atribueix poc temps de supervivència, atesa l'actual situació uniformadora de la llengua.

Sobre Cadaqués s'ha escrit molt, la seva bibliografia és extensa, per la bellesa única i especial del Cap de Creus, però Gispert ens aporta una informació valuosa sobre manifestacions de la cultura popular i d'alguns dels seus costums més arrelats presentats amb una vena irònica que dona una vivesa al text que difícilment es troba en cap document d'arxiu.

Erika Serna i Coba

El valor dels valors

TERRICABRAS, Josep-Maria.

I a tu, què t'importa? Els valors, la tria personal i l'interès col·lectiu.

Col·lecció Obertures núm. 11

Edicions La Campana.

Barcelona, 2002.

181 pàgines

Diuen els editors que Josep Maria Terricabras ens convida, en aquest llibre, a reflexionar sobre un tema discutit i fonamental, els valors, i que ho fa amb la lucidesa i la persuasió que és característica de l'autor. I tenen raó, no només en la importància i pertinència del tema dels valors, sinó també en els trets que identifiquen el filòsof gironí. Si de cas, a la lucidesa i la capacitat de persuasió, hi afegiríem la claredat, el compromís amb l'actualitat i amb les persones, la proximitat i alhora la profunditat, la voluntat de ser present i intervenir en la *res publica*.

I a tu, què t'importa? apareix, a més, dins d'una

col·lecció que podríem anomenar d'alta divulgació, al costat de sociòlegs notables com Peter Berger o Salvador Cardús, escriptors com Amin Maalouf o pensadors de la talla d'Edgar Morin, on J. M. Terricabras ja havia publicat el reconegut i venut *Atreveix-te a pensar*.

El llibre s'estructura en quatre capítols. Ja de bon començament queda clar que Terricabras vol abordar el tema dels valors des de l'experiència concreta i no pas des de l'abstracció o les grans paraules —com podria malpensar-se d'un filòsof de professió: els valors responen sempre a interessos, afirma, i la teoria que no il·lumina experiències concretes és pura especulació. I que la crisi de valors, de la qual tan sovint sentim a parlar, és precisament això, simple especulació. No tots els valors tenen el mateix rang: la llibertat és el valor primer, la mare de tots els altres. I al seu costat, n'hi col·loca alguns més que anomena preferents: la igualtat, l'autonomia i la dignitat personals, el respecte i la tolerància, i la responsabilitat (assumir les conseqüències d'allò que es diu o es fa).

El darrer capítol es dedica a l'educació, una de les preocupacions recurrents de J. M. Terricabras. I adverteix també, en contra d'algunes demandes interessades i d'alguns diagnòstics quasi apocalíptics, que l'educació dels valors és una mena de misteri, que mai no es pot planificar estricta-

ment, ni té mai uns resultats garantits. Hi ha algunes cerques, però: l'educació dels valors es fa sobretot per osmosi, per experiència; i és del tot imprescindible crear les condicions per fer possible aquesta transmissió, aquestes experiències. Molt especialment en les ciutats, que eduquen, senceres, pel sol fet d'existir, i no només a través dels seus equipaments, sinó també de l'urbanisme, de la circulació, de les festes, de la demografia...

Com es pot intuir només amb aquestes pinzellades, aquest és un llibre molt recomanable per a tots els ciutadans conscients dels seus drets i deures, preocupats per les incerteses del present i del futur i insatisfets amb les explicacions massa simples i corrents. Un llibre, doncs, que ajuda a pensar i a llegir *els signes dels temps*.

Xavier Besalú

Els cartells sardanistes olotins

MONTURIOL, Toni.

Els cartells de l'aplec de la sardana d'Olot. 1963-2002.

Agrupació Sardanista d'Olot.

Impremta Aubert.

Olot, 2002. 62 pàgines.

L'Agrupació Sardanista d'Olot celebra els quaranta anys d'existència, des que un grup de ciutadans va decidir preservar i revitalitzar la dansa del país (alhora que plantejaven un acte de

resistència cultural), amb la publicació i estudi crític dels seus cartells publicitaris. El treball, coordinat i realitzat per Toni Monturiol, destaca la preeminència de la dansa i dels instruments de la cobla com a element definidor del missatge visual i l'evolució en llur grafisme. Així, veiem que una de les intencions dels organitzadors és donar oportunitat a autors joves per demostrar les seves capacitats. D'aquesta manera, han signat els reclams dels aplecs figures conegudes posteriorment, com Kim Domene, Jaume Bach o Xavier Carbonell. Alguns d'ells, com el mateix Domene, han repetit amb posterioritat. No obstant això, l'Agrupació sol proporcionar feina a artistes diferents.

El llibre està estructurat en tres apartats. El primer és l'estudi crític, el segon, la reproducció dels cartells, ordenats cronològicament, i el tercer, que constitueix un complement notable i conefegix carta de naturalesa a un estudi prou consistent, són les breus ressenyes biogràfiques dels artistes. A través de les seves pàgines, descobrim el gust dels creadors per la figuració (amb excepcions, com el treball de Xavier Mas, del 1994), la preeminència de l'estil personal, amb incursions esporàdiques en els corrents artístics europeus (pop art, en el cas de l'obra de 1974, o de les avantguardes, del 1971) i una caricatura humorística de Jaume Bach,

FRIGOLA, Carlos. *El carácter femenino: de niña a mujer*. Barcelona: Laertes, 2002. 143 p.

IRVING, Washington [trad. Francesc Franciscó-Busquets]. *Tres històries americanes*. Girona: CCG, 2002. 108 p.

JULIOL i ALBERTÍ, Griselda [ed.]. *Llibre vermell de la ciutat de Girona (1118-1624)*. Lleida/Girona: Pagès/Ajuntament de Girona, 2001. 757 p.

MARQUÈS, Juan. *Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura: abans i ara*. Cruïlles-Monells: Ajuntament, 2002. 118 p.

MAYMÍ, Josep. *Entre la violència política i el conflicte social. Els comitès antifeixistes de Salt i d'Orriols en el context de la Guerra Civil 1936-1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001. 145 p.

NOLLA, Josep Maria; SAGRERA, Jordi; GRACIANI, Amparo; CHAMORRO, Miguel Àngel; VICENTE, Joan, et al. *Evolució de la ciutat a mig camí entre la tradició i la sostenibilitat*. Girona: Universitat de Girona, 2001. 108 p.

ORTÍ, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Madrid: CSIC, 2001. 725 p.

PADROSA, Albert. *Asesinato al amanecer*. Barcelona: La Busca, 2002. 170 p.

PLANAS, Sílvia. *La Girona jueva: el Call*. Girona: Ajuntament de Girona, 2001. 99 p.

PUJADES, Ignasi. *Vida, comiat i mort de Joan Alsina*. Barcelona: Proa, 2001. 370 p.

PUY JUANICO, Josep. *Pobres, orfes i dementats: la Beneficència a Girona, 1849-1855*. Girona: Ajuntament de Girona, 2002. 250 p.

del 1979, que va tenir molt d'èxit (el seu esforçat i suat músic va guanyar el Concurs dels Cartells dels Aplecs de Catalunya). Veiem també com les obres recents introdueixen la fotografia i les tècniques basades en l'ordinador.

En definitiva, un dels pocs exemples que podem gaudir del cartellisme autòcton, un terreny on les llacunes historiogràfiques són notòries, atès que els cartells més antics no estan catalogats i, en perdre's, la memòria desapareix.

Moisés de Pablo

Els romans a Platja d'Aro

AICART, F.; BURCH, J.; CANAL, E.; FIGUERAS, M.; LLINÀS, J.; LLORENS, M.M.; NOLLA, J.M.; PALAHÍ, L.; PRADO, G.; de; SAGRERA, J.; SUREDA, M.; TREMOLEDA, J.

Edició a cura de Josep Maria NOLLA.

Pla de Palol. Un establiment romà de primer ordre a Platja d'Aro.

Ed. Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, 2002. 250 pàgines.

La represa de les excavacions a la vil·la romana del Pla de Palol, el 1998 i 1999, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Castell-Platja d'Aro i la Universitat de Girona, ha donat com a resultat l'adequació de part de les restes arqueològiques per ser visitades en un espai

Pla de Palol

Un establiment romà de primer ordre a Platja d'Aro

enjardinat integrat a l'àrea urbana i, d'altra banda, l'aparició d'aquesta publicació, en la qual es rescata tota la informació d'intervencions anteriors per tal d'aconseguir una síntesi explicativa del conjunt de les restes recuperades.

La tasca de l'equip d'autors no ha estat gens fàcil: les restes de la vil·la, conegudes d'antuvi i comentades per J. Pella i Forgas (1883) a la *Historia del Ampurdán. Historia de la civilización en las comarcas del nordeste de Cataluña*, han patit posteriorment les conseqüències del creixement urbanístic amb segones residències de caire turístic de mitjan segle XX, a causa de la seva cobejada situació a les proximitats de les cales Rovira i Sa Cova. Aquest fet ha provocat que hi haguessin nombroses intervencions, no sempre amb el degut rigor científic, i que es dispersessin molts dels materials i de la informació que se n'havia obtingut.

A més, la zona excavada en la recent intervenció

ha posat al descobert únicament la part rústica (*pars fructuaria*), amb els magatzems, dipòsits, patis i àrees de treball, però no la zona residencial (*pars urbana*), que per les grans dimensions de la vil·la caldria esperar que tingués un cert nivell de luxe. Només uns banys excavats el 1959, i conservats als soterranis del xalet que dona nom a la vil·la, corresponen a una funció residencial, però es troben situats en una zona perifèrica a aquesta.

Per fer front a aquestes limitacions, els autors han disposat de dos importants recursos complementaris. El primer, la localització de les anotacions personals del Dr. Miquel Oliva, director en els anys cinquanta i seixanta del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona. Aquestes, a part del seu valor científic, proporcionen un esplèndid exemple sobre les dificultats de les institucions encarregades de la conservació del patrimoni davant

l'afany constructiu d'aquells anys. El capítol titulat «Els fets de 1955» n'és un bon exponent.

Per altra part, els mateixos autors han fet ús del bagatge que els ha donat una intensa i fructífera activitat d'excavació i estudi sobre el món rural durant la romanització a tota la zona litoral gironina, que apareix en una primera síntesi de J. Casas, P. Castanyer, J. M. Nolla i J. Tremoleda (1995): *El món rural d'època romana a Catalunya. L'exemple del Nord-est*. Un coneixement que els permet fer aproximacions sobre aquells aspectes que presenten un buit d'informació, amb l'objectiu d'interpretar l'evolució de la vil·la, la seva activitat econòmica i la relació amb el territori proper, des de la seva creació en els darrers temps de la República fins a la seva decadència i abandonament en el primer terç del segle VI.

El resultat final és una obra que, a part de ser molt ben editada, aconsegueix incorporar el Pla de Palol entre les vil·les més ben conegudes de Catalunya, alhora que ens explica com es va produir el procés de romanització en el litoral del Baix Empordà i, finalment, reflexiona sobre els criteris que s'han seguit per integrar les restes arqueològiques dins la trama urbana de la població.

Àngel Bosch i Lloret

L'escriptura invisible. Testimonis al marge

TORRES, Xavier.

Els llibres de família de pagès. Memòries de pagès. Memòries de Mas (segles XVI-XVIII).

Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. CCG, Girona, 2000. 134 pàgines

Treballs y desdítas que han succeït en lo Principat de Chatalunya y en particular a nostre bisbat de Girona (1674-1700), de Fèlix Domènech.

Edició crítica i estudi introductori de Pere Gifré i Xavier Torres. Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. CCG, Girona, 2001. 104 pàgines

Comentem breument aquests dos llibres, que van íntimament lligats: una felicitat iniciativa de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines i l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona que posa a l'abast dels estudiosos treballs i edicions de textos de llibres de memòries, de comptes, memoràndums familiars on els autors consignaven dades d'interès particular i determinats fets històrics i socials (guerres, fams, fenòmens de la naturalesa) que per la seva repercussió desbordaven l'àmbit domèstic, l'espai de l'explotació familiar. Podríem dir que el primer llibre serveix de marc teòric per avaluar, encara més, la riquesa de materials, mentre que el segon conté una crònica històrica, a cavall dels

segles XVII i XVIII, escrita per Fèlix Domènech (1657-c.1696/d.1703), un pagès i propietari de Sant Feliu de Guíxols.

Xavier Torres, professor d'història moderna a la Universitat de Girona, presenta als lectors l'estudi, la classificació i l'inventari de més de quaranta llibres de família i memòries de pagesos i hisendats, amb el seu enquadrament històric i geogràfic: una font històrica de primer ordre, poc avaluada fins ara, que permet estudiar la terra, la casa i la família catalanes, l'estructura agrària de la Catalunya postremença i de l'època moderna. Els amos de moltes d'aquestes explotacions, els petits propietaris, consignaven en aquests apunts notes sobre collites, consums, compres i vendes de béns, naixences i morts, fets locals, però també esdeveniments històrics, guerres i conflictes, que de prop o de lluny els podien afectar. Els pagesos, com d'altres estaments, es trobaven inscrits en un ordre polític i social i per les seves mans passaven rebuts, títols sobre la terra, exaccions, disposicions hereditàries. D'aquí l'afany per aprendre de lletra. L'estudi i transcripció d'aquestes llibretes, amb tots els seus apèndixs documentals, permeten acostar-nos a un estament, no gaire conegut, d'homes que llegien, escrivien i explicaven amb més o menys coneixement de causa en quin món

vivien. Aquest gènere, que a Catalunya trigà a difondre's, també tardà a desaparèixer, ja que restà ben viu fins al començament del segle XIX. La majoria d'aquestes llibretes presenten pàgines suggestives sobre la religiositat viscuda, els lligams familiars, referències a feines agrícoles, la història de la perpetuació de la casa i la nissaga familiar, l'adscripció a un territori, un univers, generalment, de color molt local. Els llibres de família de pagès, adreçats a un lector ignot, tenen per a l'historiador actual un indubtable interès filològic. Tot i que desconexim molt l'alfabetització popular, aquestes obretes escrites per pagesos memorialistes ens ofereixen moltes dades sobre topònims, dialectalismes i frases fetes. Són una font extraordinària per a l'estudi de la llengua popular de pagesos, masovers i menestrels. Sovint hi ha transcripcions d'oracions, remeis casolans, receptes, cobles, etc.

La crònica de Fèlix Domènech, amb edició crítica a cura de Pere Gifré i Xavier Torres, ens acosta a la vida i obra d'un pagès, propietari, de Sant Feliu de Guíxols. L'edició d'aquesta obra, un altre exponent de la memorialística privada, ens permet resseguir l'actuació d'aquest pagès benestant al capdavant de la seva explotació i patrimoni familiar, que era prou con-

RÀFOLS, Oriol. *UU AA*. Barcelona: Empúries, 2002. 144 p.

RAMOS, Emili [ed. Josep Tarrés]. *Un viatge per les Guàrdies i el Montseny*. Rafael Dalmau, 2002. 175 p.

RUBIÓ I LLUCH, Jordi [ed. Eusebi Ayensa]. *El record dels catalans en la tradició popular, històrica i literària de Grècia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001. 164 p.

RUEDA GONZÁLEZ, Albert. *El contrato de cesión de suelo por obra*. València: Tirant lo Blanch, 2002. 397 p.

SALA I MARTÍ, Pere. *L'evolució del paisatge de Sant Feliu de Guíxols*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2001. 212 p.

TORRE, Florencio de la; MUTJÉ, Pere; PUIG, Josep. *Problemes de química bàsica*. Girona: Universitat de Girona, 2002. 133 p.

VALSALOBRE, Pep; GRATACÓS, Joan. *Agustí Eura, O.S.A. 1684-1763: escritor y obispo*. Madrid: Revista Agustiniàna, 2001. 332 p.

VERT PLANAS, Josep. *Veteranos y clásicos*. Platja d'Aro: Ed. Benzina, 2001. 118 p.

VILLALONGA, Núria. *La síndrome del narrador mil i tretze contes més*. Barcelona: La Busca, 2001. 104 p.

ZARAGOZA, Telm. *Senyes, ormeigs i pescadors de Tossa, segle XX*. [Tossa de Mar]: Confraria de Pescadors de Tossa de Mar, 2001. 167 p.

siderable i amb el qual havia de bregar constantment, perquè havia estat delmat per les contínues guerres amb França. Recordem que la ciutat i vegueria de Girona eren territoris de pas, molt castigats pels exèrcits francesos, amb els consegüents problemes dels allotjaments militars i molts d'altres. Aquests propietaris carregats de responsabilitats patrimonials i familiars es veieren obligats a consignar per escrit les seves dèries materials i espirituals, posar ordre a les seves finances, perquè servissin per alligornar els futurs hereus i administradors del patrimoni. D'aquest recull miscel·lani, que comprèn centenars de documents sobre plets, sentències judicials i altres afers, els curadors en publiquen la part més sucosa per al lector. Es tracta de la narració *Diferents treballs y desdixas que an succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre bisbat de Gerona*, les memòries dels anys 1674-1700, on el seu autor, un anònim observador de la història catalana del segle XVII, dedicà unes pàgines a la revolta de les «barretines» o «gorretes», perquè aquest esdeveniment el tocà de prop. També són interessants les notícies sobre la vila de Sant Feliu de Guíxols. Sorpren de llegir com Fèlix Domènech i altres memorialistes de l'època tenien prou coneixement d'esdeveniments històrics i

socials (eclipsis, guerres, fets reials) que passaven a centenars de quilòmetres de distància, en una geografia que els era remota. Encara no tenim prou estudiades quines eren les seves fonts d'informació. En suma, tots dos llibres mostren aquestes memòries i autobiografies de pagesos com un nou gènere literari, practicat sense vocació artística, que ens il·lumina sobre unes persones que escrivien al marge de la història amb majúscula, lliures de la consciència de l'ofici de l'escriptor més o menys professional, però amb voluntat de registrar, com els notaris, el temps que els va tocar de viure.

Pep Vila

Memòria oral de la Guerra Civil

VILAR I MASÓ, Albert.

La Guerra Civil a Calonge.

Ed. Can Xicu-Tot Art.

Calonge, 2001

205 pàgines

La Guerra Civil Espanyola es troba en els límits del que s'anomena història del temps present, en el sentit que encara queda amb vida una part de la població que hi va participar. Aquest fet, que en si mateix hauria de suposar un avantatge per a l'historiador, pot convertir-se en una dificultat afegida, ja que la memòria col·lectiva ha preferit sovint oblidar aquesta part

del passat i construir el present sobre altres bases. Això explica l'escassetat d'estudis sobre aquest conflicte, sobretot en l'àmbit local, amb algunes rares excepcions, com l'obra col·lectiva *La Revolució i la Guerra Civil a la Bisbal* (1990).

L'estudi de la Guerra Civil a Calonge ha estat per a l'autor, periodista i historiador nat a la mateixa població, un treball complicat, com ell mateix reconeix a la introducció, pel «pòsit una mica ranci, per no dir amarg» que van deixar les morts produïdes per anarcosindicalistes i les venjances posteriors. Per realitzar-lo, l'autor ha consultat documentació escrita en arxius (particulars, municipals, parroquials), registres, correspondència, etc. Però, sobretot, s'ha servit de la memòria oral d'una quarantena de calongins que havien estat testimonis dels esdeveniments explicats. Aquesta és la part més interessant i complexa del llibre. Interessant perquè s'hi recullen unes aportacions d'espectadors i protagonistes, a la manera d'un estudi antropològic. Complexa perquè, com ha escrit E.J. Hobsbawm, la contradicció de la història molt propera és l'absència de contemporaneïtat vàlida per a tots, ja que si és el temps del record propi, cadascú té el seu i, per tant, no és únic.

L'autor ha hagut de canviar el seu habitual paper de periodista davant l'entrevistat, i ha treballat a partir

d'una mediació entre ell mateix i el testimoni, interpretant el que s'explica des del seu lloc d'observador. És en aquest punt on es pot tendir fàcilment cap a la subjectivitat i, per evitar-ho, s'acompanya gairebé cada afirmació d'una nota en la qual s'aporta la seva procedència. D'aquesta manera, es busca obtenir el màxim rigor possible, a costa de convertir-se l'autor en un cronista minuciós d'uns fets aliens, sobre els quals procura no fer gaires valoracions.

El llibre està dividit en petits capítols temàtics disposats cronològicament en un abans, un durant i un després del conflicte. A cadascun, s'aporten totes les dades disponibles que hi fan referència, així com el nom de totes les persones que hi van prendre part. Aquest excés de meticulositat, que podria limitar l'interès del llibre a un àmbit excessivament local, es compensa amb algunes valuoses experiències de pràctica revolucionària, com la de la col·lectivitat agrícola Aurora, d'una importància d'abast molt més general.

Per tant, és una obra molt ben documentada, però que no vol ser definitiva, ja que la provisionalitat és una característica de la història recent, amenaçada sempre per la possible aparició de noves fonts. En tot cas és una obra necessària, que hauria d'activar la realització d'estudis similars a d'altres poblacions abans

que no es perdi definitivament la memòria del testimoniatge directe d'uns fets que la memòria col·lectiva ha de recuperar i valorar justament.

Àngel Bosch i Lloret

El patrimoni de les plantes

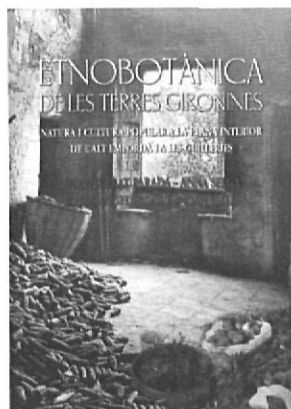
PARADA, Montserrat; SELGA, Anna; BONET, M. Àngels; VALLÈS, Joan.

Etnobotànica de les terres gironines: Natura i cultura popular a la plana interior de l'Alt Empordà i a les Guílleries

Diputació de Girona. Col·lecció Francesc Eiximenis, 3
Girona, 2002.
349 pàgines

L'etnobotànica, escriuen els autors en la seva introducció, és una ciència interdisciplinària, situada —en mots de Jacques Barrau— «en la cruïlla de les ciències naturals i les ciències humanes, i per això la seva metodologia és una mica particular dins la botànica, ja que utilitza maneres de fer d'altres ciències, com l'antropologia o la lingüística».

Les autores i autor d'aquest llibre són llicenciats en farmàcia i s'han especialitzat en etnobotànica. Els resultats de la seva recerca en aquest camp els han permès elaborar les seves tesis de llicenciatura i altres treballs de síntesi, però no han volgut que el seu treball estigués només a

l'abast dels estudiosos i als arxius dels laboratoris de la Facultat de Farmàcia de la UB i, conscients que la ciència és cultura, han decidit escriure aquest llibre.

Els seus objectius són clars. No pretenen pas escriure un llibre de text de medicina vegetal que la gent pugui creure o seguir a cegues, sinó transmetre i, si pot ser, incorporar al nostre patrimoni cultural unes tradicions d'utilització de les plantes. És el convenciment que s'ha de recuperar i deixar per escrit la saviesa d'aquelles persones grans que han estat coneixedores de les plantes del seu propi entorn i de les seves aplicacions, conscients, per altra banda, que aquestes dades poden contribuir a la recerca de noves plantes útils o de nous beneficis de plantes ja conegudes. «Cada cop que un vell africà mor, es perd tota una biblioteca» (Léopold Sédar Senghor) és la primera citació del llibre.

L'obra està estructurada en cinc parts. Comença

amb una introducció sobre el territori i clima de les zones estudiades i el tipus de vegetació, sense descuidar els aspectes antropogènics. Segueix amb la planificació i el mètode de treball utilitzat; resulta força interessant l'explicació de com es van fer les 75 entrevistes per a la recollida de dades.

La tercera part és el nucli del llibre, amb la descripció dels diferents catàlegs etnoflorístics: el més important inclou 288 plantes, ordenades pel seu nom científic. En cada exemple consta també el seu nom popular, amb l'expressió fonètica, i la referència científica (número del plec de l'herbari del laboratori de la Facultat de Farmàcia de la UB on està classificada), i de manera clara i de fàcil utilització la sistematització de les seves aplicacions i usos, informació obtinguda a partir de les entrevistes, que en alguns casos, per la seva peculiaritat, s'han transcrit tal com van ser transmeses oralment.

En els altres catàlegs, molt més resumits, l'afecionat o el lector curiós podrà trobar informació sobre diversitat de mescles de plantes que permeten elaborar diferents classes de remeis medicinals, fórmules per a la preparació de licors i ratafies i també altres preparats remeiers o miraculosos que ens poden protegir de les tempestes o les abelles, i fins i tot un remei per poder-se casar.

I per completar aquests catàlegs, ens ofereixen un estudi comparatiu dels usos d'aquestes plantes en altres territoris de l'àrea mediterrània, amb una reflexió sobre quin és l'ús científic que se'n pot fer, i un interessant capítol sobre l'origen i varietat dels noms populars de les plantes.

Si hi afegim l'extensa bibliografia, el recull gràfic en color de les espècies més importants i els tres annexos que faciliten la utilització del llibre, podem acabar dient que aquest llibre pot servir a qui el llegeixi, tal com desitgen els seus autors, «per treure'n profit personal i reactivar la cadena de transmissió secular d'aquests coneixements».

Montse Manén

Retrat d'un alcalde legendari

BARNADAS, JOAN.

Joan Deu i Ros. Una biografia política.

Ajuntament d'Olot.
Olot, 2001.

L'Ajuntament d'Olot ha iniciat la col·lecció Nova Biblioteca Olotina amb un assaig que pretén fer justícia a la figura de Joan Deu i Ros, alcalde de la ciutat entre el 1869 i el 1874 i, per tant, el primer alcalde d'Olot que va ser elegit per sufragi universal (tot i que aquell avanç va significar només que poguessin

Joan
Deu i Ros
*una biografia
política*

JOAN BARNADAS
I PUIGFERRER

I
Nova
Biblioteca
Olotina

votar els homes majors de 25 anys). L'autor del llibre és Joan Barnadas i Puigferrer, exregidor per ERC que es confessa atret per aquell personatge, a qui els detractors i els incondicionals han elevat a la categoria de llegenda. La feina de Barnadas ha consistit, precisament, a separar el gra de la palla i mostrar Joan Deu a força de dades al més objectives possible. El resultat és un estudi molt ben documentat que possiblement decebrà els que esperin un llibre estrictament divulgador, ja que la imprescindible incorporació de citacions i la *necessària concreció* —sovint feixuga— per descriure la societat de l'època fan que aquesta biografia sigui, sobretot, el referent bibliogràfic per als estudiosos de Deu i l'Olot d'aquell període tan complex des del punt de vista social.

Joan Deu (1835-1919) va néixer en el si d'una família benestant. Barnadas afirma que, tot i que va comptar amb les simpaties

del proletariat, no va deixar de ser en cap moment un burgès. Si bé va demostrar un ideari avançat, va restar sempre allunyat dels moviments anarquista i socialista. «Sempre va formar part del sistema», resumeix l'autor. I no obstant això, ha arrossegat la fama de «menjacapellans», atada probablement perquè, en el terreny dels fets, Deu va ser un home liberal i progressista (per tant, enfrontat amb els interessos de l'Església) i defensor del federalisme. Barnadas es veu obligat en algun moment a negar certes etiquetes que es van penjar al personatge, com la de maçó. Certifica, en canvi, que va participar a la revolució del setembre del 1868 (La Gloriosa) i a la insurrecció del 1869 (en fracassar la qual es va haver d'exiliar), i que va prendre les armes durant la Tercera Carlinada.

Al marge de les qüestions polítiques, Barnadas incideix en la tasca de govern municipal. Durant els anys que Deu va ser alcalde —el primer elegit per sufragi universal— va fundar el *cos de bombers local* i va haver d'organitzar la ciutat per defensar-se dels atacs de les tropes carlines. Va ser sota el seu mandat que van entrar a formar part del consistori, per primer cop, dos regidors provinents de la classe obrera.

El treball de Barnadas omple per fi un buit de la memòria que Olot no es podia permetre.

Ramon Esteban

L'última aproximació al segle XVIII olotí

PUIG I REIXACH, Miquel.

El segle XVIII.

Ajuntament d'Olot
(edicions municipals)
i Diputació de Girona.

Quaderns d'Història d'Olot, núm. 5.
Olot, 2002.

Aquesta primavera ha aparegut el número 5 dels Quaderns d'Història d'Olot, dedicat al segle XVIII olotí. Aquest text, forçosament breu per les característiques de la col·lecció, presenta al lector amb rigor, documentació i amenitat l'esdevenir d'aquest segle, i no està només dirigit a un públic especialista, sinó a un ampli sector del públic no especialitzat però desitjós de conèixer el passat propi.

S'estructura en 38 capítols, la majoria de dues pàgines —el que fa la lectura àgil i fàcil— i amb plànols, textos documentals, fotografies, etc. que ajuden a una millor comprensió del text. Aquests capítols estan *encapçalats per una presentació* que orienta sobre el contingut i la intenció de l'obra, i a continuació hi ha una cronologia que situa, abans d'iniciar la lectura, els esdeveniments de diversa índole esdevinguts al llarg del segle.

La història del segle XVIII està estructurada en tres grans apartats. En el primer, que comprèn les quatre primeres dècades del segle,

es caracteritza el moment que vivia la ciutat de creixement demogràfic, expansió urbanística, consolidació de les manufactures tradicionals i de l'autoritat reial. Aquest últim tret és remarcable, ja que la vila d'Olot estava subjecta a la jurisdicció reial però, encara, també a la senyorial, exercida per l'abat de Ripoll.

El segon apartat abasta els anys centrals, definits per l'autor com de transició «en el sentit positiu del terme», amb les grans obres en les esglésies del Tura i de Sant Esteve.

Finalment, el tercer apartat s'ocupa de l'expansió de la manufactura del cotó i les tècniques que hi anaven aparellades, que oferia importants possibilitats a la vila, per bé que no es pogueren aprofitar com cal, tant per les males comunicacions (ja) com pel moment polític i bèl·lic que cloqué el segle.

Un dels atractius d'aquesta obra és la referència periòdica a la vida quotidiana, al costat dels aspectes més tradicionals en els llibres d'aquesta temàtica com són els polítics i econòmics. El llibre ofereix un quadre ben viu de la vida de la vila i dels seus habitants, no només en les seves relacions amb el poder, sinó també en la seva religiositat, esbarjo, és a dir, tot allò que veritablement configura la vida quotidiana de la majoria de la gent.

És una eina molt útil i esperada, atès que s'havien publicat diversos monogràfics del segle XVIII a la vila però faltava un estudi de conjunt en què, amb el rigor exigint a una obra d'aquest tipus, participessin a parts iguals l'exigència científica i l'afany de divulgació.

L'autor, Miquel Puig, llicenciat en història i professor d'ensenyament secundari, té una bibliografia extensa i a bastament coneguda, en bona part orientada a l'estudi del segle XVIII olotí, apareguda majoritàriament en les publicacions periòdiques de les institucions d'àmbit històric comarcal.

M. Assumpció Arnau

La filla de l'última bruixa de Cadaqués

MASANÉS, Cristina.
**Lídia de Cadaqués.
Crònica d'un deliri.**
Quaderns Crema.
Barcelona, 2001. 206 pàgines.

Molt acurat assaig biogràfic de Lídia Noguer Sabà, la filla de l'última bruixa de Cadaqués, Dolors Sabà o *la Sabana*, cognom feminitzat que prenién les dones d'aquest poble mariner, que potser a molts ens ha servit per descobrir la font d'inspiració del pintor Salvador Dalí en l'elaboració del seu mètode paranoicocrític. Lídia Noguer va néixer el

1866 i es maridà amb un pescador que més tard es va suïcidar, potser per la incapacitat de suportar les desventures familiars; amb ell va tenir dos fills, que el 1934 van ser tancats al centre psiquiàtric de Salt pels seus desvaris sobre un suposat descobriment d'unes mines de radi al cap de Creus.

La dona del pescador Nando Costa, que poques vegades havia sortit de Cadaqués, va veure l'estiu del 1904 com la seva vida canviava. Per recomanació del poeta Víctor Rahola, el jove Eugeni d'Ors es va allotjar un mes a casa de la Lídia. Des d'aquell estiu i durant trenta-cinc anys, la peixatera va esperar el retorn de l'escriptor, amb el qual inicià un carteig, mai correspost, arran de l'inici de la seva patologia delirant que la feia creure's que era Teresa, *la Ben Plantada*, protagonista del *Glosari* que aquest ideòleg del noucentisme començà a publicar a

La Veu de Catalunya amb el pseudònim de Xènius. D'Ors mai no la contestà, però el poeta Eduard Marquina, la seva dona, Mercè Pichot, i Dalí van acordar relatar la seva vida, encara que només el primer i de manera pòstuma va publicar *La verdadera historia de Lidia de Cadaqués* (1954).

Amiga sempre de Dalí, Lídia Noguer intercedí amb el seu pare notari quan el jove pintor convidà la seva enamorada, Gala, a conèixer la família, i l'estiu de 1930 li va vendre una barraca de pescadors a la cala de Portlligat, ja que no foren convidats a instal·lar-se a la casa familiar dels Llané. El primer quadre surrealista de Dalí porta per títol una frase feta d'ella, «La mel és més dolça que la sang». També conegué Federico García Lorca, el qual conservava una fotografia d'ella a la seva casa de Granada i s'hi referia com «el Quixot del Mediterrani». La Lídia de Cadaqués morí el 1946 a l'asil Gomis d'Agullana, i des del 1989 una làpida escrita per D'Ors i pagada per Dalí cobreix la seva tomba.

A part de ser una gran cuinera i bona comerciant, algun encant més devia tenir per captivar l'atenció i comprensió d'alguns dels artistes que la tractaren. Josep Pla, però, mai li va apreciar cap talent, i més aviat la feia grotesca.

Erika Serna i Coda